

Előadás 2015 április 17. MUT konferencia

A városfejlesztés – a nagy projektek – a Múzeumliget

1) A várostervezés módszereiről

A tudatos várostervezés szerepe a városok fejlődésében hullámzóan erős vagy gyenge szerepet töltött be, igen sokszor vitatható eredményekre vezetett és társadalmi megítélése is változó volt. A meglehetősen rövid múltra visszatekintő modern várostervezés sokáig azt hitte, hogy az élet minden részletére kiterjedő átfogó tervek készítése a cél. Ebben a hiedelmet erősítette a fejlődő rendszerelmélet, aminek révén a tervező azt hihette, hogy ha elegendő információval rendelkezünk a jelen pillanatra vonatkozóan, akkor prognosztizálható a város, mint rendszer jövőbeni állapota. E prognózisra épülő koncepcióalkotás után felrajzolható a „Master Plan” (minden várostervező álma). Ezt a szemléletet hívta a kritika, a kiábrándulás a mindenható várostervezésből „Atyaisten” modellnek, amikor is a mindentudó várostervező megmondta mit hol, mikor és hogyan kell csinálni.

Ebből a szemléletből kiábrándulva a városfejlesztés az úgynevezett nagy projektek felé fordult. A jövő kiszámíthatatlan, de vannak megfogalmazható rész célok, amelyeket összetett, önmagukban logikusan felépített projektek révén lehet megvalósítani. Ezek az úgynevezett húzó projektek azután maguk után vonzzák a többi terület fejlődését. Világkiállítások, Olimpiák, Kulturális projektek jellemzik ennek a szemléletnek a pozitív oldalát. A kezdeti és átmeneti sikerek után kiderült, hogy mégiscsak szükség van, ha nem is a rendszerelmélet mindentudására, de a rendszerszemléletre.

Ekkor születtek meg a nagy és hosszú távú átfogó városfejlesztési koncepciók, s ezek nyomán a középtávú fejlesztési stratégiák. Ezeket a koncepciókat és stratégiákat persze a változó társadalmi és gazdasági helyzetnek megfelelően rendszeresen felül kell vizsgálni, de mégis egy olyan keretet nyújtanak a fejlesztéspolitika számára, amelynek alapján egy-egy fejlesztési elképzelés esetében – akár régi akár újabban merül fel - vizsgálható, hogy illeszkedik-e a város jövőképebe, és szinergia hatása a többi fejlesztésre értelmezhető e. Az

Európai Unió területpolitikája el is várja, azt, hogy egy-egy fejlesztési elképzelés illeszkedjen a tágabb kereteket megfogalmazó koncepciókhoz, programokhoz, ezt hívják általában a programozhatóság elvének.

2) Budapest városfejlesztési dokumentumairól

Budapesten ma a helyzet meglehetősen ambivalens. A város rendelkezik egy, hosszútávra szóló, jóváhagyott és a sajtónyilvánosság előtt is szerepelt városfejlesztési koncepcióval a „Budapest 2030” nevet viselő dokumentummal, ennek középtávú fejlesztési dokumentumával a Budapest ITS Budapest 2020-ig szóló Stratégiával, valamint az ez év elején jóváhagyott Településszerkezeti Tervvel és Az Úgynevezett FRSZ- el azaz egy rendezési szabályzattal. Ugyanakkor sorra merülnek fel és kerülnek elő olyan nagy vagy legalábbis nagy hatással rendelkező projektek, projektötletek fejlesztési célok, amelyek vagy nem szerepelnek ezekben a dokumentumokban, vagy kifejezetten ellentétesek ezek valamelyikében foglalt célokkal

Jó néhány nagyprojekt jelenik meg a tömegkommunikációban, kormányzati vagy önkormányzati bejelentésekben, amelyek kapcsolódása illeszkedése ezekhez az elfogadott dokumentumokhoz legalábbis kérdéses.

Felvethető a kérdés, hogy a koncepciók vagy stratégiák kellően részletesek ahhoz, hogy projekteket fogalmazzanak meg vagy ez nem várható el tőlük. Való igaz, hogy a koncepció célrendszere nem vagy ritkán projekt mélységű, és a stratégiai célok rendszere is meglehetősen általánosan fogalmaz, azonban a projektek esetében mindenképpen mérlegelhető, hogy illeszkedik-e a koncepció és/vagy stratégia értékrendszerébe, és stratégiai céljaiban megfogalmazottakhoz.

Nem véletlen, hogy az úgynevezett Városliget törvény meghozatalakor a Liget projectet nemcsak az Országos Szabályozás keretei közül vették ki, hanem a fővárosi tervek rendszeréből is. Eklatáns példája ez annak a folyamatnak, hogy hogyan lehet felülről projektekkal az elfogadott és ráadásul keret jellegű városfejlesztési koncepciókat, stratégiákat.

3) A budapesti nagy projektekről

Budapest jelenleg futó, vagy a közelmúltban befejezett, politikai és/vagy szakmai körökben fölvetett nagy projektjei - a fenti átfogó rendszerbe való illeszkedés, vagy éppen szinergiahatás, szempontjából való - értékelhetősége, igen vegyes képet mutatnak. A következőkben pusztán felsorolásszerűen tekintsük át a legfontosabbakat. jelenlegi konferenciánk fő témájával kezdjük. A Múzeumliget, amely nemcsak nagyságrendjével emelkedik ki a projektek közül, de a Belváros egészének fejlesztésével való sokrétű összefüggési tekintetében is. A Budai vár hosszú távú jövőjét megalapozó – még alakulóban lévő – úgynevezett Hauszmann terv, amely sok szálon kapcsolódik az előbbihez, de szintűgy a történeti belváros egészéhez. Az úszó világbajnokság, váratlanul és zöldfelületre kijelölt helyszíne, a szintén meglepetésszerűen előrehozott megrendezése, a Puskás stadion (korábban potenciális olimpiai fő helyszín) labdarugó stadionná alakítása. A korábban elkészült tanulmányokon alapuló, de elhalasztott és mostanában a MOB által újra felvetett Olimpia megpályázásának lehetősége, a nagy konferencia központ és a Magyar Génius-zok Házának helykiválasztása. A Népliget fejlesztése, a történeti jelentőségű helyreállított vagy helyreállításra váró épületek hasznosítása a Várkert bazártól a Bálnán az Északi Járműjavítón keresztül a Kilián laktanyáig, eltérő nagyságrendű, de a városfejlesztés súlypontjait évtizedekre meghatározó jelentőségű projektek. Szinte mindegyikükhöz jelentős infrastrukturális – elsősorban közlekedési – beruházások kapcsolódnak.

Ezeket a nagy projekteket többnyire elkülönült politikai irányítás, és szakmai előkészítés jellemzi, aminek következtében meglehetősen nehéz fellelni közöttük a kapcsolatot. A szemlélő számára úgy tűnik, mint egy hatalmas patch-work vagy puzzle (elnézést az idegen szavak használatáért), amelyet még nem sikerült összevarrni vagy kirakni. Pedig igen fontos lenne, hiszen Budapest jövőjének alakításáról van szó. Rakjuk össze a puzzle-t

4) *A Múzeumliget projekt értékelése Budapest fejlesztési koncepciójának tükrében*
 A Budapest 2030 címet viselő dokumentum alapos vizsgálatok után meghatározott egy olyan szemléleti alapvetést, azaz értékrendszert, amelyet a legáltalánosabb értékelési szempontnak, amolyan fejlesztési filozófiának tekinthetünk, átfogó célokat, amelyek elérése már valamivel konkrétabb jövőképet rajzolnak ki valamint 17 célt, amelyek az értékrendszer és az átfogó célok mintegy aprópénzre váltását jelentik.

Ennek a célrendszernek a tükrében vizsgáljuk meg a következőkben a Múzeumliget nagyprojekt fejlesztésnek javaslatait. Természetesen a koncepció célrendszere sokkal összetettebb annál, hogysem valamennyi kitűzött céllal való összefüggést értékeljük, ezért mind a szemléleti alapvetések, mind az átfogó célok, mind a stratégiai célok közül kiválasztjuk azokat, amelyek szempontjából az értékelés elvégezhető.

A szemléleti alapvetések szempontunkból a legfontosabb a fenntarthatóság, amelynek egyik tényezője az erőforrások optimális használata, amely a fejlesztés és működtetés szempontja mellett a projekt szinergiahatását is felveti. Azt állítjuk, hogy a fenntartható fejlődésnek nem felel meg ennyi új épület egy csokorban, egy tematikus parkban, és egy zöldterületen való létrehozása, amikor megannyi alulhasznált épület, terület és működési gondokkal küszködő kulturális intézmény van Budapesten.

Az átfogó célok közül, ki kell emelnünk a harmonikus sokszínű városi környezet célt, amelyek közül esetünkben éppen a sokszínűség és a harmónia sérül, hiszen a korábban szabadidő eltöltésére alkalmas közpark alakul át egy kulturális intézményeket koncentráló fásított köztérre, s a sokszínűség nemcsak itt, hanem a város egyéb kulturális bókör jellegű térségeiben is csökken.

- A 17 cél közül a következő öt függ össze szorosan a Múzeumliget projekttel:
- Egészséges környezeti feltételek megteremtése
- Egyedi városkarakter értékalapú megőrzése és fejlesztése
- Hatékony és kiegyensúlyozott városszerkezet – kompakt város
- A barnamezős területek a városfejlesztés célterületei

- Kulturális sokszínűség megőrzése, fejlesztése
Az egyes célok területi érvényesülése tekintetében a koncepció a következőket szögezi le: Az új beépítések során a területek a vegyes használat irányába mozdulhatnak el. A jelentős kiterjedésű, használaton kívüli barnamezős területek – a „zöldmezős fejlesztésekhez képest vonzóbbá válva – fokozatosan hasznosításra kerülnek, betöltve kívánatos városi szerepüket
- A Városligetről magáról a koncepció a következőket állapítja meg: „A funkciók újragondolása a túlterhelt zöldterületek esetében is kiemelten fontos, ugyanis a túl intenzíven használt zöldfelületeken (pl. Városliget) még a rendszeres fenntartási munkálatok mellett sem biztosítható a terület regenerálódása, az egymást érő rendezvények következtében. Mindezek figyelembevételével a jelentősebb rendezvényekhez, a meglévő városi nagyparkok tehermentesítésére új területeket kell kijelölni Budapesten.” (szó szerinti idézet, 75.o.)
- Budapest zöldfelületi rendszeréről szólnak a következők : „...Mindezek együtt alkotják a város zöldfelületi rendszerét, ami olyan érték, melynek megőrzése kiemelt feladat. Összehangolt, tervszerű fejlesztésük szükséges a komplex településfejlődés érdekében.... A Margitsziget – Városliget – Népliget parkok közötti zöldfelületi kapcsolatot erősíteni kell. (123.-125.o.)

A kompakt város fejlesztése kapcsán a következőket hangsúlyozza:

- a) „A főközpont minél nagyobb területére kell kiterjeszteni az ütemezett közterületi fejlesztést, a rehabilitációs megújulást, épület felújítást... A közterek további rendbetétele mellett, az egyes már veszélyben lévő épületek műemléki helyreállítása is a kiemelt feladatok közé tartozik.” (132.o.)
- b) a barnamezőkkel kapcsolatban: „ A város fenntartható fejlesztési pályára állításának és kompaktságának megtartására elengedhetetlen feladat ezen területek átstrukturálása és újrahasznosítása. A nagy összefüggő térségekben szerkezeti szempontból szükséges hiányzó funkciók a városszövetbe

integrálhatók a meglévő infrastruktúra felhasználásával.” (145.)

A kulturális fejlesztések tekintetében az alábbi megállapításokat teszi:

- „A várostérképen jelenleg is hangsúlyos kulturális tengelyek rajzolódnak ki. A leglátogatottabb helyszínek a Budai vár és az azt a Városligettel összekötő Andrassy tengely, valamint az erre merőleges Duna tengely mentén helyezkednek el. Ugyanakkor kedvező adottság a kulturális helyszínek városban szétszórt elhelyezkedése, amely révén így nagyobb területekre kiterjedő vonzóerőt gyakorolnak.” (177.o.)

Összefoglalásul megállapíthatjuk, hogy a Múzeumliget nagy projekt a főváros hosszú távú fejlesztési koncepciójával (Budapest 2030) és integrált településfejlesztési stratégiájával (ITS) számos ponton ellentmondásban van.

Végezetül szeretnék visszatérni a 2014 júniusában a FUGA építészeti központban elmondott előadásomban már javasoltakhoz: a kulturális fejlesztéseket a már meglévő vagy kialakulóban lévő kulturális együttesekben „bokrokban” kellene megvalósítani részben a meglévő épületeink hasznosításával részben új vagy megújított épületeink segítségével. Ezáltal a város pontosabban a történeti értékű belvárost tesszük a kulturális fejlesztések tárgyává, gazdagítjuk a város kulturális vonzerejét.

Budapest 2015-04-16

